

Het nieuwe prentenkabinet

nascitur doMicilii aMor cognitione

Dr. Louis Pirenne*

In de Verwersstraat is sinds het museum-weekend een fraaie collectie historische kaarten en prenten te bewonderen. Het is een particuliere verzameling, maar toegankelijk voor iedereen in een prachtige omgeving. De redactie drukt graag de openings-toespraak van dr. Pirenne af.

Is Nederland museumland? Ik denk van wel al beschik ik niet over statistieken van aantallen musea in andere Mid-den- en West-Europese landen. Voor wat ons land betreft is er de gids 'Nederland-Museumland' van 2001. Welnu, in deze gids worden 1206 instellingen vermeld, die voor museum doorgaan, kleine en grote. Dat wil zeggen dat er één museum is per 13.000 inwoners.

En dan gaan we natuurlijk meteen statistieken maken. Hoe komt Noord-Brabant er af? Met één museum per 17.600 Brabanders – uiteraard kom ik met afgeronde cijfers – liggen we toch niet ver van dat landelijke gemiddelde. Wellicht zult U het verschil tussen 13.000 en 17.600 relatief groot achten, maar het landelijke cijfer wordt voor wat betreft de landprovincies ongunstig beïnvloed doordat de Hollandse steden – de echte Hollandse dus – de balans wat scheef trekken. Amsterdam alleen al kent 75 musea.

Gaan we de statistiek verfijnen dan vragen we ons af hoe 's-Hertogenbosch er van af komt. Nou, dat valt mee. De lijst in de bedoelde gids noemt acht musea. Zou U ze kunnen noemen? Dat het Noordbrabants Museum er in staat, zal U niet verbazen, evenmin Museum Slager, de Bouwloods en het toch nog wel gehandicapte Museum 'Het Kruithuis'. Maar had U gedacht aan het Museum van de Nederlandse Provincie van de Capucijnen, aan het Oeteldonkmuseum en het Gemaal te Gewande? En is het Autotron, meer ogend als pretpark, in feite ook geen museum en dat nog wel met een landelijke uitstraling? Overigens zullen vele beheerders van musea wel denken

Jhr. Mr. A.F.O. van Sasse van Ysselt op tachtigjarige leeftijd. 'Slechts ingewijden weten hoeveel stoffelijks en geestelijks de heer Van Sasse heeft beschikbaar gesteld...' Dit citaat en de foto komen uit Taxandria 39 (1932).

'bien étonnés de se trouver ensemble'. Zo heb je in Amsterdam een Kattenkabinet, een Erotisch Museum, een, hoor mij, Nationaal Brilmuseum en een Woonbootmuseum. In Nijmegen bestaat het Nederland Fietsmuseum. Soms vraag je je af of dit wel allemaal zin heeft? In Maarssen maakte ik onlangs kennis met het Museum van de Verpakking. De herkomst van musea kent twee stromingen.

De oudste is die van instellingen die uit particuliere collecties zijn voortgekomen. Dat zijn nagenoeg alle musea, ook de grootste. Het Rijksmuseum had als begin de col-

Gedeelte van een ets uit 1638: een hofstoet op weg naar Den Bosch. Een van de vele afbeeldingen in het bij de opening van het museum verschenen boek van Ineke Kuyter.

lecties van stadhouder Willem v. De grote musea van Berlijn, München en Wenen zijn gestart met de particuliere verzamelingen van respectievelijk de Hohenzollerns, de Wittelbachers en de Habsburgers. Wanneer men na de totstandkoming van de Hermitage, in Sint-Petersburg gebouwd naar ontwerp van de bekende architect Leo Klenze direct naast het Winterpaleis, de kunstcollecties wilde bewonderen, werd men geacht in rokkostuum zich te presenteren omdat men als het ware bij de tsaar op bezoek kwam. Dat deftige imago heeft de museumwereld lang getekend en de drempelverlaging is, met name na de Tweede Wereldoorlog, op gang gekomen.

Rijk bezit

Ook zijn sinds de laatste decennia musea opgericht die niet voortkomen uit collecties maar om te redden wat verloren dreigde te gaan. Een Nationaal Textielmuseum in Tilburg, het Schoenenmuseum in Waalwijk, het Museum voor Religieuze Kunst te Uden, een speelgoedmuseum in Oosterhout, de talloze zogenaamde Oudheidkamers, de afdeling kermis van het Markiezenhof in Bergen op Zoom enzovoort. Het zijn, om zo te zeggen, top-down initiatieven. Toch zijn er nog collectioneers die de generositeit opbrengen eigen verzamelingen vrij te geven aan belangstellenden. Eén van deze collectioneers heeft ons vandaag bijeengebracht in deze prachtige zaal. Zijn verzameling kaarten en historieprenten over deze stad worden ondergebracht in een apart gebouw en tentoongesteld, niet voor enkele weken, maar voor altijd, laten we voorzichtig zijn en zeggen: voor vele jaren. 's-Hertogenbosch heeft reeds eerder een prachtige collectie prenten en tekeningen binnen zijn muren gehad, verzameld door de vrijgezel Jhr. Alexander van Sasse van Ysselt. Deze jurist en cultuurminnaar van de bovenste plank woonde vlakbij in het patriciërshuis 'De Wildeman' aan het begin van de Verwersstraat. Het pand was in 1861

door zijn vader gekocht. Daar heeft de zoon gewoond vanaf zijn negende jaar tot aan zijn overlijden op hoge leeftijd in 1939. De prachtige verzameling werd door hem geschonken aan het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant en in 1925 bijeengebracht in een speciale zaal van het toen nieuwe museum in de Bethaniëstraat, de zogenaamde Sasse van Ysseltzaal met een bronzen portretbuste en een in jaren twintigstijl geschilderde 'schenkingsakte'.

Tot grote spijt van velen heeft deze collectie samen met de bibliotheek van het Genootschap eind jaren tachtig de stad verlaten om te worden ondergebracht bij de Universiteitsbibliotheek van de K.U.B. in Tilburg. Het is een groot cultureel verlies geweest voor deze stad, zoals ook het vertrek van het Brabants Orkest. De heer Henri Broeren van het Muziekcentrum noemde dit vertrek in het laatste nummer van 'Bossche Bladen' je reinste kaalslag. Had het gemeentebestuur toen niet meer op zijn tellen moeten passen, vraag ik mij daarbij af.

De totstandkoming van dit Prentenkabinet vandaag in deze culturele hoofdstraat van deze stad ervaar ik persoonlijk, en ongetwijfeld vele Bosschenaren met mij, als een balsem op die wonde. De heer Timmermans is dan wel van een heel andere generatie dan A.F.O. van Sasse van Ysselt, maar hij is door dezelfde verzamelwoede gedreven op eenzelfde terrein van cartografie en prenten. Als een echte zakenman beperkt hij zich niet tot de schenking en 'zoek het zelf dan maar uit', maar verschaft hij ook de middelen om wat hij heeft bijeengebracht op verantwoorde wijze aan het publiek te tonen. Hij toont zich in overdrachtelijke zin een verre nazaat van Gaius Maecenas, onder keizer Octavianus belast met de taak van wat wij nu minister van Cultuur zouden noemen. Hij is beschermheer geweest van Vergilius en Horatius. De naam van laatstgenoemde dichter verwijst overigens naar een andere onbekende maar unieke particuliere verzameling in deze stad, bijeengebracht door een classicus, die van 1872 tot 1913 rector was van het Stedelijk Gymnasium hier ter stede. Collecties als de zojuist genoemde Collectie Faber, als de beroemde Bibliotheca Thyssiana te Leiden of de bibliotheek van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem – de lijst is veel langer te maken – vormen de schuilhoeken van de cultuur waarnaar die merkwaardige maar bezeten liefhebber Boudewijn Büch zo graag op zoek gaat. Met de opening vandaag van het 's-Hertogenbosche Prentenkabinet komen drie collecties uit de schuilhoek te voorschijn. Wij kunnen er niet dankbaar genoeg voor zijn.

* Dr. L.P.L. Pirenne is oud-gemeentearchivaris van 's-Hertogenbosch en oud-rijksarchivaris van Noord-Brabant